

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Jana Filipa, soudce zpravodaje Jaromíra Jirsy a soudce Jiřího Zemánka o ústavní stížnosti stěžovatelů **1) M. F., 2) M. F., 3) J. F. a 4) nezletilé J. K.**, zastoupených Mgr. et Mgr. Martinem Langpaulem, advokátem se sídlem v Praze 10, Francouzská 299/98, proti rozsudkům Nejvyššího soudu č. j. 25 Cdo 3463/2018-270 ze dne 24. 4. 2019, Městského soudu v Praze č. j. 23 Co 467/2017-240 ze dne 23. 5. 2018 a Obvodního soudu pro Prahu 8 č. j. 11 C 209/2015-141 ze dne 19. 10. 2017, za účasti **Nejvyššího soudu, Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 8**, jako účastníků řízení, takto:

Ústavní stížnost se zamítá.

Odůvodnění:

I. Vymezení věci a řízení před obecnými soudy

1. Stěžovatelé jsou pozůstalí po V. K. a Z. F., kteří v červenci 2014 tragicky zahynuli při dopravní nehodě způsobené třetí osobou. Zesnulá Z. F. je dcerou stěžovatelů 1) a 2), sestrou stěžovatelky 3) a matkou nezletilé stěžovatelky 4), jejímž otcem je zesnulý V. K. Vozidlo viníka dopravní nehody bylo v rozhodném okamžiku pojištěno u společnosti Česká podnikatelská pojišťovna, a. s., Vienna Insurance Group (dále jen „pojišťovna“), proti které stěžovatelé v řízení před obecnými soudy uplatnili přímý nárok na pojistné plnění podle § 9 odst. 1 zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za újmu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla), ve znění pozdějších předpisů, ve spojení s § 2959 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „o. z.“ nebo „nový občanský zákoník“). Požadovány byly částky 6 milionů Kč pro stěžovatele 1) a stěžovatelku 3), 8 milionů Kč pro stěžovatelku 2) a 13 milionů Kč pro nezletilou stěžovatelku 4).

2. Žalovaná pojišťovna v průběhu nalézacího řízení v návaznosti na ukončení vlastního šetření škodní události, závislého na výsledku trestního řízení vedeného proti viníku dopravní nehody, částečně plnila peněžitou náhradu za utrpěnou újmu – po 750 000 Kč stěžovatelům 1) a 2) za ztrátu dcery, 500 000 Kč stěžovatelce 3) za ztrátu sestry a 2 400 000 Kč nezletilé stěžovatelce 4) za ztrátu obou rodičů. Pojišťovna vyhodnotila určenou výši vyplacených plnění jako spravedlivou a souladnou s principem proporcionality; u nezletilé stěžovatelky 4) ještě s přihlédnutím ke skutečnosti, že v adhezním řízení jí byla přiznána náhrada za duševní útrapy ve výši 1 200 000 Kč.

3. Stěžovatelé vzali s ohledem na dobrovolné plnění pojišťovny žalobu zčásti zpět a řízení bylo následně částečně zastaveno. Ke dni vyhlášení napadeného rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 8 (dále jen „nalézací soud“) tak byly předmětem řízení částky zbývající po odečtení

dobrovolného plnění poskytnutého stěžovatelům pojišťovnou: 5 250 000 Kč s příslušenstvím pro stěžovatele 1), 7 250 000 Kč s příslušenstvím pro stěžovatelku 2), 5 500 000 Kč s příslušenstvím pro stěžovatelku 3) a 10 600 000 Kč s příslušenstvím pro nezletilou stěžovatelku 4).

4. Po částečném zastavení řízení byla žaloba stěžovatelů napadeným rozsudkem nalézacího soudu v plném rozsahu zamítnuta. Nalézací soud vyšel z judikatury dostupné v době jeho rozhodování, tj. ze závěrů nálezu sp. zn. I. ÚS 2844/14 a rozsudku Nejvyššího soudu č. j. 4 Tdo 1402/2015-97 ze dne 12. 4. 2016. Východiska svého posouzení shrnul takto: 1. nový občanský zákoník především zavedl komplexní úpravu odčinění pozůstalých za duševní útrapy – odstranil dvoukolejnost nároků podle § 444 odst. 3 a § 13 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „obč. zák.“) a odstranil nedůvodnou diskriminaci některých blízkých osob (sourozenců); 2. nenastala žádná změna poměrů (společenských ani právních), která by odůvodňovala diskontinuitu rozhodovací praxe a skokový nárůst finančního odškodňování; 3. za základ pro stanovení výše peněžité náhrady za duševní útrapy je proto možné vzít částku 240 000 Kč, valorizovanou o míru inflace, tedy částku 252 000 Kč; 4. daný základ je možné podle kritérií vymezených nálezem sp. zn. I. ÚS 2844/14 pro každého jednotlivého pozůstalého přiměřeně zvýšit, nebo i snížit.

5. Po vymezení uvedených kritérií dospěl nalézací soud k závěru, že vzhledem k intenzitě vzájemných citových vazeb, jdoucích nad rámec běžných vztahů, je náhradou odpovídající zásadám slušnosti ve vztahu ke stěžovatelům 1) a 2) jako rodičům zesnulé částka 500 000 Kč pro každého (pojišťovna uhradila každému 750 000 Kč), ke stěžovatelce 3) jako sestře zesnulé částka 252 000 Kč (pojišťovna uhradila 500 000 Kč), a konečně ve vztahu k nezletilé stěžovatelce 4) jako dceři obou zesnulých částka 1 250 000 Kč (pojišťovna uhradila 2 400 000 Kč). Podle názoru nalézacího soudu byla pozůstalým stěžovatelům pojišťovnou poskytnuta vyšší náhrada, než jaká by jim byla v soudním řízení přiznána, a žalobu proto v celém rozsahu, zbývajícím po částečném zastavení řízení, zamítl jako nedůvodnou.

6. Městský soud v Praze (dále jen „odvolací soud“) rozsudek nalézacího soudu k odvolání stěžovatelů v meritu potvrdil jako věcně správný a zavázal stěžovatele k náhradě nákladů odvolacího řízení. Neztotožnil se pouze se závěrem nalézacího soudu, že částky odpovídající § 2959 o. z. a principu proporcionality jsou nižší než vyplacené pojišťovnou; za adekvátně určenou výši finanční náhrady označil právě částky vyplacené stěžovatelům dobrovolně v průběhu řízení. Nalézací soud podle něj zvolil pro určení výše náhrady neodpovídající základ, neboť i podle judikatury Nejvyššího soudu (citovaný rozsudek č. j. 4 Tdo 1402/2015-97) je za něj třeba považovat rozpětí 240 000 Kč – 500 000 Kč. Odvolacími námitkami, které byly řádně vypořádány již nalézacím soudem, stěžovatelé podle odvolacího soudu bez argumentačního potenciálu pouze polemizovali se závěry nalézacího soudu; přesto je svými slovy rovněž obsáhle vypořádal, jak plyne z odůvodnění jeho rozsudku (zejména body 12–32) – jeho obsah je stěžovatelům znám, a není jej proto třeba znovu reprodukovat.

7. Nejvyšší soud (dále též „dovolací soud“) shledal přípustným pouze dovolání stěžovatelky 3) – sestry zesnulé, které napadeným rozsudkem meritorně zamítl; zbývajícím dovolání stěžovatelů 1), 2) a 4) odmítl pro nepřípustnost, neboť jimi nastolená otázka přiměřené výše peněžité náhrady za duševní útrapy při usmrcení osoby blízké podle § 2959 o. z. již byla dovolacím soudem v mezidobí vyřešena (viz rozsudek Nejvyššího soudu č. j. 25 Cdo 894/2018-239 ze dne 19. 9. 2018). Dovolací soud v napadeném rozsudku shrnul závěry rozsudku č. j. 25 Cdo 894/2018-239 a dospěl k závěru, že odvolací soud se od rozhodovací praxe neodchýlil; stěžovatelům nebyla přiznána nepřiměřeně nízká náhrada.

8. Jedinou dosud neřešenou otázkou bylo podle Nejvyššího soudu stanovení přiměřené výše finanční náhrady za duševní útrapy sourozence jako další osoby blízké (§ 22 odst. 1 o. z.); vyšel ze závěrů citovaného rozsudku č. j. 25 Cdo 894/2018-239 a shledal, že tam stanoveného základu (pro nejbližší osoby) může sourozenec dosáhnout, jsou-li sourozenecké vztahy intenzivnější povahy. Částku vyplacenou stěžovatelce 3) proto hodnotil jako přiměřenou a žádné pochybení odvolacímu soudu nevytkl.

II. Argumentace stěžovatelů

9. Stěžovatelé se napadenými rozsudky cítí být zkráceni na svých právech zaručených čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), jakož i čl. 10 odst. 2 a čl. 11 odst. 1 Listiny. Nesouhlasí se závěrem obecných soudů, že inkasované náhrady odpovídají testu proporcionality, který podle stěžovatelů nebyl proveden řádně; vycházejí přitom, stejně jako rozhodující soudy, z nálezů Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2844/14 ze dne 22. 12. 2015 (N 221/79 SbNU 545).

10. Nalézací soud podle stěžovatelů neprovedl řádné srovnání s výší přiznávaného odškodnění v jiných obdobných věcech, v důsledku čehož byli stěžovatelé připraveni o možnou obranu v rámci podaného odvolání. Absence testu proporcionality činí podle stěžovatelů rozsudek nalézacího soudu nepřezkoumatelným; jeho právní závěry jsou v extrémním rozporu s vykonanými skutkovými zjištěními. Učinila-li žalovaná pojišťovna žalobní tvrzení nespornými, znemožnila další dokazování (zejména účastnickou výpověď) a připravila tak stěžovatele o lepší postavení v řízení; podle přesvědčení stěžovatelů postupovala pojišťovna účelově a nemravně. Nalézací soud v této souvislosti nesplnil svou poučovací povinnost podle § 118a o. s. ř. a neupozornil stěžovatele, že neunášejí břemena tvrzení a důkazu k prokázání svého nároku v požadované výši, čímž své rozhodnutí učinil pro stěžovatele nepředvídatelným. Stěžovatelé dále nesouhlasí se závěrem nalézacího soudu, podle kterého jim po právu náležela nižší náhrada, než jakou vyplatila pojišťovna; zpochybňují rovněž závěr o přiměřenosti délky šetření škodní události ze strany pojišťovny a jejího prodlení s plněním.

11. Odvolacímu soudu stěžovatelé kromě dosud uvedených námitek vytýkají, že po nich v rozporu se zásadou *iura novit curia* (soud zná právo) požadoval předložení všech soudních rozhodnutí, na jejichž závěry na podporu svých tvrzení odkazovali.

12. Dovolací soud pochybil, shledal-li dovolání stěžovatelů 1), 2) a 4) nepřipustným, přestože z dopisu místopředsedy Nejvyššího soudu ze dne 20. 11. 2017 k dotazu stěžovatelů jasně vyplynulo, že jimi nastolená právní otázka dosud v judikatuře dovolacího soudu řešena nebyla, což věc stěžovatelů (a jejich újmu) činí jedinečnou a závažnou.

13. Stěžovatelé žádají Ústavní soud o přednostní projednání věci; naléhavost věci odůvodňují vyšším věkem stěžovatelů 1) a 2), jakož i nízkým věkem stěžovatelky 4) a skutečností, že předmětná dopravní nehoda, zapříčiňující duševní útrapy stěžovatelů, se stala již v roce 2014.

III. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

14. Ústavní soud posoudil obsah ústavní stížnosti, která byla podána včas, osobami oprávněnými a řádně zastoupenými advokátem v souladu s § 30 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), a dospěl k závěru, že je přípustná podle § 75 odst. 1 téhož zákona.

IV. Vyjádření k ústavní stížnosti a replika stěžovatelů

15. Ústavní soud si vyžádal spis, vedený u nalézacího soudu pod sp. zn. 11 C 209/2015, a vyjádření účastníků řízení i pojišťovny jako potenciální vedlejší účastnice řízení, která sdělila, že nehodlá uplatňovat svá práva podle § 28 odst. 2 zákona o Ústavním soudu. Nalézací soud zapůjčil spis, avšak k ústavní stížnosti se nevyjádřil.

16. Odvolací soud ve stručnosti odkázal na odůvodnění napadeného rozsudku, v němž podle svého názoru odvolací námitky vypořádal pečlivě a věc hodnotil bedlivě s přihlédnutím k jejímu individuálnímu rozměru. Svě ani jím přezkoumávané rozhodnutí nalézacího soudu nepovažuje za překvapivé; k návrhu stěžovatelů v odvolacím řízení doplnil dokazování a nedomnívá se, že by byla porušena jejich ústavně zaručená práva či zásada rovnosti účastníků. Stěžovatelé podle odvolacího soudu staví Ústavní soud nepatřičně do role třetí přezkumné instance.

17. Dovolací soud osvětluje podle svého názoru v napadeném rozsudku přijaté závěry dostatečně srozumitelnou argumentací. Stěžovatelé považovali svůj případ za specifický a dosud neřešený, dovolací soud jim však nepřisvědčil, neboť základní kritéria pro stanovení výše odškodnění duševních útrap spojených s usmrcením blízké osoby podle § 2959 o. z. a jejich možné modifikace na základě dalších definovaných kritérií vymezil v rozsudku č. j. 25 Cdo 894/2018-239; ústavní stížnost proti němu byla usnesením Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 4156/18 ze dne 17. 12. 2018 odmítnuta pro zjevnou neopodstatněnost (všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <https://nalus.usoud.cz>). Za dostatečně odůvodněný považuje dovolací soud i zamítavý výrok ve vztahu k dovolání stěžovatelky 3). Z rozsudku by podle něj měla být zřejmá snaha přistupovat k jednotlivým případům na základě shodných principů a východisek, aniž by byly přehlíženy konkrétní okolnosti každé individuální věci tak, aby se výsledná výše náhrady pohybovala v určitých předvídatelných a souměřitelných mezích a respektovala přitom zákonný požadavek na přiměřené a slušné odčinění těžce měřitelné citové újmy. Nejvyšší soud se proto neztotožňuje s tvrzením stěžovatelů, že nebyl proveden test proporcionality, směřovala-li veškerá argumentace právě k nastolení přiměřenosti náhrady podle zásad legitimního očekávání (§ 13 o. z.).

18. Stěžovatelé byli s obsahem podaných vyjádření obeznámeni a byli vyzváni k replice, v níž neuvedli nic nového nad rámec ústavní stížnosti.

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

19. Ústavní soud se seznámil se zaslánými podáními i obsahem vyžádaného spisu a dospěl k závěru, že ústavní stížnost není důvodná; ústní jednání nenařizoval, neboť od něj nebylo možné očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu). O návrhu na přednostní projednání věci podle § 39 téhož zákona samostatně nerozhodoval, neboť jej rovněž shledal nedůvodným. Ústavní soud chápe tragický rozměr věci (ztráta milovaných osob) i duševní strádání pozůstalých stěžovatelů; v daném případě však nenalezl důvod, proč by měl ze své pozice soudního orgánu ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy) do rozhodovací činnosti obecných soudů zasahovat.

V. a) Obecná východiska

20. Předmětem sporu v posuzované věci je odčinění imateriální újmy pozůstalých osob – nikoli co do základu uplatněného nároku, nýbrž co do její výše v kontextu stále ještě relativně nové úpravy (účinné od 1. 1. 2014) obsažené v § 2959 o. z. Z ústavněprávního hlediska je „ve hře“ právo stěžovatelů na ochranu soukromého a rodinného života, garantované čl. 10 odst. 2 Listiny ve spojení s právem na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 a násl. Listiny.

21. Touto problematikou se (ve vztahu k dřívější úpravě § 13 odst. 2 obč. zák., ovšem s přihlédnutím k principům, na nichž stojí v době rozhodování Ústavního soudu již účinný § 2959 o. z.) Ústavní soud zabýval podrobně v nálezu sp. zn. I. ÚS 2844/14, z něhož nalézací soud také vyšel. V něm obecným soudům vytkl, že v napadených rozhodnutích absentovalo náležité zohlednění kritérií pro stanovení výše relativní náhrady: „*Obecné soudy mají široké meze diskrece, kterou musí použít tak, aby ve výsledku dostaly požadavkům řádného a především spravedlivého rozhodnutí, odůvodněného již dříve seznatelnými a nyní jasně formulovanými kritérii tohoto druhu náhrady škody.*“

22. Všechna dosud citovaná rozhodnutí vycházejí z judikaturou definovaných objektivizačních kritérií pro určení spravedlivé výše odčinění duševních útrap pozůstalých (např. zmíněný rozsudek Nejvyššího soudu č. j. 4 Tdo 1402/2015-97), která Nejvyšší soud shrnul v rozsudku č. j. 25 Cdo 894/2018-239 (vydaném v mezidobí od podání dovolání stěžovatelů do vydání napadeného rozhodnutí Nejvyššího soudu), v němž „pilotně“ vyložil § 2959 o. z., následovně: „*Při určení výše náhrady za duševní útrapy spojené s usmrcením osoby blízké je třeba zohlednit okolnosti jak na straně pozůstalého, tak i na straně škůdce. Na straně pozůstalého je významná zejména intenzita jeho vztahu se zemřelým, věk zemřelého a pozůstalých, případná existenční závislost na zemřelém a případná jiná satisfakce (jako např. omluva, správní postih škůdce či jeho trestní odsouzení), která obvykle není sama o sobě dostačující, její poskytnutí však může mít vliv na snížení peněžitého zadostiučinění. Zohlednit lze rovněž, byl-li pozůstalý očitým svědkem škodní události, byl-li s jejími následky bezprostředně konfrontován či jakým způsobem se o nich dozvěděl. Kritéria odvozená od osoby škůdce jsou především jeho postoj ke škodní události, dopad události do jeho duševní sféry, forma a míra zavinění a v omezeném rozsahu i majetkové poměry škůdce, které jsou významné pouze z hlediska toho, aby výše náhrady pro něj nepředstavovala likvidační důsledek.*“ Za základní částku náhrady, modifikovatelnou s užitím zákonných a judikaturou dovozených hledisek, označil Nejvyšší soud v případě nejbližších osob (manžel, rodiče, děti) dvacetinásobek průměrné hrubé měsíční nominální mzdy na přepočtené počty zaměstnanců v národním hospodářství za rok předcházející smrti poškozeného (např. v roce 2013 by šlo podle informací Českého statistického úřadu o cca 500 000 Kč). Citovaným rozsudkem Nejvyšší soud meritorně propojil závěry dosavadní judikatury, vztahující se k předchozí právní úpravě (paušální odčinění pozůstalých podle § 444 odst. 3 obč. zák., kritizované právě pro svou „paušálnost“ a rigiditu, obcházenou uplatněním nároků plynoucích z ochrany osobnosti podle § 13 obč. zák.), s novou právní úpravou (§ 2959 o. z., založený více na individualistické filozofii).

23. Nejvyšší soud se svojí judikaturou snaží u relativně neurčité právní normy (normy s relativně neurčitou hypotézou), jakou § 2959 o. z. je, nastavit základní východiska a sjednocuje rozhodovací praxi obecných soudů. Ústavní soud pak dohlíží, aby se soudy vyvarovaly nežádoucí paušalizace a nerezignovaly při vědomí nastavených objektivizačních kritérií na individuální posouzení každého případu s přihlédnutím k jeho jedinečným okolnostem a aby postupovaly nezávisle, neexcesivně a předvídatelně. Jako zjevně neopodstatněnou odmítl usnesením sp. zn. IV. ÚS 4156/18 ústavní stížnost proti poslední

citovanému rozsudku Nejvyššího soudu č. j. 25 Cdo 894/2018-239, neboť v daném případě dostaly obecné soudy oběma právě uvedeným požadavkům (podobně srov. též rozsudek Nejvyššího soudu č. j. 25 Cdo 3111/2018-178 ze dne 29. 5. 2019 a navazující usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2997/19 ze dne 5. 11. 2019).

24. Přijetím soukromoprávní úpravy účinné od 1. 1. 2014 zákonodárce projevil snahu (s níž se Ústavní soud zcela ztotožňuje) oprostít soudní rozhodování od předem daných algoritmů, tabulek, násobků či jiných výpočtů – tak, aby nezávislý soudce v konkrétní souzené kauze při rozhodnutí pečlivě a s citem pro věc zhodnotil její individuální okolnosti, provedené důkazy podle zásady volného hodnocení (§ 132 o. s. ř.) a „neopisoval metodiky“ či nedoplňoval předem dané veličiny do stanovených „šablon“. Ze soudního rozhodování se nesmí stát mechanická činnost, musí zůstat činností jedinečnou a nezávislou. S ohledem na výše uvedené bude Ústavní soud i v budoucnu (stejně jako dosud) kritický ke snahám unifikovat soudní rozhodování o výši odčinění imateriální újmy – v této souvislosti lze spatřovat prostor pro jeho případný kasační zásah.

25. Z právě uvedeného plyne, že pracují-li obecné soudy s „metodikou“ Nejvyššího soudu (jdoucí do jisté míry proti záměru zákonodárce vyjádřeném v novém občanském zákoníku) jako s pouhým základem pro výpočet odčinění imateriální újmy – vodítkem, od kterého se „odrazí“ – a zvažují-li pečlivě, zda konkrétní případ neodůvodňuje odchylku od základu (ať již směrem nahoru, nebo i dolů, neboť obojí je možné), přičemž svá rozhodnutí řádně odůvodní – srozumitelně vyloží, jak se vymezená kritéria promítají do kontextu souzené věci – pak dostojí ústavněprávním požadavkům na spravedlivé rozhodnutí ve věci a neposkytují Ústavnímu soudu důvod k zásahu do jejich nezávislé rozhodovací činnosti.

V. b) Aplikace na projednávaný případ

26. Právě uvedeným požadavkům obecné soudy v napadených rozhodnutích beze zbytku dostaly, jak výše naznačuje stručná rekapitulace jejich odůvodnění (body 4-8 nálezu). Stěžovatelé vznášejí v ústavní stížnosti námitky obecnými soudy již vypořádané (zamítnutí návrhu na provedení důkazu účastnickou výpovědí a dalších důkazních návrhů, nepředvídatelnost rozsudku nalézacího soudu, prodlení pojišťovny s plněním); Ústavní soud k nim nad rámec odůvodnění napadených rozsudků (zejména odvolacího soudu) nemá mnoho dalšího co dodat.

27. K námitce stěžovatelů, že jejich „neúspěch“ je zapříčiněn porušením povinnosti nalézacího soudu poučit je ve smyslu § 118a o. s. ř., uvádí Ústavní soud pouze tolik: Určení výše přiměřeného odškodnění imateriální újmy v konkrétním případě je věcí volné úvahy soudu (§ 136 o. s. ř.), pro kterou rozhodovací praxe vytvořila řadu rozhodných kritéria, aby soudní rozhodnutí v podobných případech nebyla svévolná a byla alespoň přiměřeně předvídatelná; pro aplikaci rozhodných kritérií na případ stěžovatelů měl nalézací soud všechna potřebná skutková zjištění k dispozici. Stěžovatelé jsou přesvědčeni, že účastnický výslech stěžovatele 1) či jiné způsoby doložení jejich nezměrného utrpení by náhled nalézacího soudu, potvrzený soudem odvolacím i dovolacím, zásadně změnil. Přestože je jejich postoj z lidského hlediska pochopitelný, nemá oporu v zákoně ani ve zde citované judikatuře.

28. Stěžovatelé dovozují důvodnost žalovaného nároku ze skutečnosti, že skutková tvrzení procesních stran byla z převážné části nesporná. Uvedená okolnost je však s určením výše náhrady (která je věcí volné úvahy soudu) mimoběžná a má vliv toliko na menší náročnost procesu dokazování a přijetí závěru soudu o skutkovém stavu věci. To, že bylo díky shodě stran

o průběhu skutkového děje snazší provést potřebné (minimální) dokazování a učinit skutková zjištění, než nic snazším následné právní posouzení věci (shoda je možná jen „o skutku“, nikoliv „o právu“). Mezi uvedenými kroky, které soud při rozhodování věci činí, neexistuje přímo úměrná korelace, kterou se stěžovatelé snaží naznačit.

29. Nespornost skutkových tvrzení nelze interpretovat ani tak, že by se tím pojišťovna (volně parafrázováno) vyhnula dalšímu dokazování a znemožnila účastnickou výpověď stěžovatelů, která by zlepšila jejich postavení žalobců v řízení, podpořila všechna žalobní tvrzení, a naopak přitížila žalované pojišťovně, a považovat její postup za účelový a nemravný. Každý z účastníků řízení má právo zvolit vlastní procesní taktiku; v konečném důsledku je na rozhodnutí soudu, které skutečnosti vezme jako nesporné pro svá skutková zjištění a ke kterým je naopak třeba vést dokazování. Z hlediska procesní ekonomie (šetření nákladů) a rychlosti řízení je v zájmu všech účastníků vést dokazování v co nejmenším rozsahu – tzn. neprovádět důkazy, které by byly z hlediska osvědčení již zjištěných skutečností nadbytečné. Navíc platí, že účastnický výsledek (§ 131 o. s. ř.) je důkaz ze své podstaty podpůrný – nelze od něj očekávat pro rozhodnutí hodnotná skutková zjištění, ale jen subjektivní stanovisko zainteresovaného účastníka k věci, tím spíše ve věci takto citlivé. Stěžovatelé se uvedenou obranou (stejně jako všemi ostatními námitkami) ve skutečnosti snaží zpochybnit právní úvahu soudu o přiměřené výši jejich náhrady za duševní útrapy podle § 2959 o. z.; proč s ní nemohou uspět, jim bylo dostatečně srozumitelně a podrobně vysvětleno již obecnými soudy a Ústavní soud k jejich závěrům nemá z pohledu ochrany ústavnosti žádné připomínky.

30. Stěžovatelé dovozují jedinečnost a závažnost své újmy ze skutečnosti, že skutkově obdobný případ nebyl dosud řešen Nejvyšším soudem, jak ověřili u jeho místopředsedy (odpovědní dopis ze dne 20. 11. 2017) – dovolací soud proto podle jejich přesvědčení neměl dovolání stěžovatelů 1), 2) a 4) odmítnout jako nepřijatelné. Úkolem Nejvyššího soudu je sjednocování judikatury v otázkách právních, jak z oblasti hmotného, tak procesního práva (vyjádření místopředsedy soudu, tedy soudního funkcionáře, není v tomto ohledu ve formě korespondence relevantní). Pro dovolací soud proto, jak správně identifikoval a popsal v napadeném rozsudku, bylo rozhodujícím kritériem, zda se již ve své praxi zabýval výkladem § 2959 o. z. z pohledu odčinění duševních útrap při usmrcení osoby blízké. Odkázal přitom na rozsudek č. j. 25 Cdo 894/2018-239, v němž již byla nastolená otázka vyřešena; dovolacím soudem odkazovaný rozsudek je ze dne 19. 9. 2018, byl tedy vydán až po sdělení místopředsedy Nejvyššího soudu. Na správnosti závěru Nejvyššího soudu nemůže nic změnit ani skutečnost, že citovaný rozsudek byl vydán až po stěžovateli podaném dovolání (16. 8. 2018) a nemohl jim být znám. Dovolací soud nepostavil své rozhodnutí na tom, že by stěžovatelé měli a mohli znát citovaný rozsudek; vzhledem k tomu, že neshledal posouzení odvolacího soudu rozporným s „pilotním“ rozsudkem č. j. 25 Cdo 894/2018-239, nelze ani očekávat, že by meritorní přezkum dovolání stěžovatelů 1), 2) a 4) vedl k jinému, pro stěžovatele příznivějšímu výsledku řízení. Ani z této skutečnosti tak není možné dovozovat jakékoli pochybení.

31. Z hlediska přezkumu ústavnosti napadených rozhodnutí obecných soudů není nutno vracet se ani k závěru nálezačského soudu, podle kterého náležela stěžovatelům nižší náhrada, než jakou vyplatila pojišťovna. Tento závěr byl korigován odvolacím soudem v rámci jeho přezkumné pravomoci a pro rozhodování Ústavního soudu již není relevantní; věnují-li mu stěžovatelé ve svých podáních nadále pozornost, činí tak nadbytečně. Určení přiměřené výše odčinění imateriální újmy je věcí nezávislého rozhodování obecných soudů. Ústavní soud se cítí být povolán ke svému zásahu pouze v případech zjevných excesů, což – v intencích rozsudku odvolacího soudu, kterým bylo řízení pravomocně skončeno – není případ stěžovatelů.

VI. Závěr

32. Ústavně konformní výklad § 2959 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, upravujícího odčinění duševních útrap při usmrcení osoby blízké, vyžaduje, aby obecné soudy aplikovaly kritéria pro výpočet odčinění imateriální újmy vymezená judikaturou Nejvyššího soudu jen jako vodítko, které je však nezabývá povinností zvažovat a náležitě vyložit, zda konkrétní případ neodůvodňuje odchylku od takového výkladového základu (nahoru, či dolů); jinak se dopustí porušení čl. 36 odst. 1 ve spojení s čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

33. Obecné soudy se případu stěžovatelů věnovaly v nadstandardním rozsahu a „pracovaly“ s konkrétními a individuálními okolnostmi dostatečným způsobem, zcela v souladu se zde vyloženými obecnými kritérii pro rozhodování o takových žalobních návrzích. Vymezená kritéria Ústavní soud v obecné rovině, ani při jejich aplikaci na konkrétní případ neshledal neústavními; proto – ani s respektem k osobní situaci stěžovatelů po tak tragické události – nemohl dospět k jinému závěru, než který je vyjádřen ve výroku tohoto nálezu.

34. Ústavní soud na základě výše uvedených důvodů po projednání věci mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků ústavní stížnost zamítl podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, neboť práva stěžovatelů zaručená čl. 36 odst. 1 ve spojení s čl. 10 odst. 2 Listiny napadenými rozhodnutími porušena nebyla.

Poučení: Proti nálezu Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 31. března 2020

Jan Filip
předseda senátu